İki Dünya Arasında Türkiye: 2071 Yılına Yönelik Projeksiyonlar

Turkey Between Two Worlds: Projections For Year 2071

Dr. Ahmet Salih İkiz (Muğla University, Turkey)

Abstract

Doğan Avcıoğlu, says in his famous book, Regime of Turkey that Turkey has oriental roots with attempts to cope to occidental cultures. Since westernization was always conceptualized as economic growth and development from the Ottoman times to young Turkish Republic western values and techniques were modified to our country. Although we accomplished in surface the oriental roots remained in the core of social structure of country. Thus Turkey attempted to organize capitalist western economic structure in eastern habits. In this study I aim to give some projections for coming decades under those arguments.

1 Giriş

Doğan Avcıoğlu, 1968 yılında Türkiye'nin Düzeni adlı kitabında Türkiye'nin doğuyla bağlantısı devam ederken batıya yol aldığını belirtir. 1960 darbesi sonrası süreçte sağ partilerin tekrar iktidara gelmesi bu önermeyi yapmasına neden olsa da tarihi süreç yazarı haklı çıkarmaktadır. Bu çalışmada bu yürüyüş metaforu ile Anadolu'ya gelişimizin milenyum evrilmesine yönelik bazı öngörü ve projeksiyonlar Batı, Doğu (Occident, Orient) ekseninde kurgulanacaktır. Son yüzyıldaki siyasi ve ekonomik iklimdeki değişim çerçevesinde ülkemizin hangi Dünya ile daha fazla yakınlaşabileceği tartışılacaktır.

2 Anadolu'ya Türklerin Akması

Anadolu'ya gelen Türk boyları bir devlet düzeni kurarak, 18. Yüzyıla kadar bir dönemin süper gücünü oluşturacak bir Devleti Aliye kurmayı amaçlayarak, göç etmediler. Dahası daha çok tribal bir geleneğe dönük bir düzlemde aynı göçer kültürünü de bir süre muhafaza ettiler. Avcılık ve hayvancılık temelli bu nomadic düzen nadiren yerleşik tarımsal kültürü içeriyordu. Doğudan gelen bu akımların Batının kadim kültürleri ile etkileşime geçmesi kaçınılmazdı. Bu durum bir vakum etkisi yaratmış, tarihsel süreçte bu coğrafyadaki eski kültürler yenilerine yönelik bir kap fonksiyonu görmüş ve yeni gelenler bu kabın şekline uyum sağlamışlardır. Bu konuda Ekrem Akurgal, **Anadolu Uygarlıkları** adlı eserinde günlük hayatta ve kültürel yaşantımızın kodlarında pek çok hareket tarzı, davranış ve uygulamaların 5000 yıl öncesi Hititlerle önemli benzerlikler içerdiğini (mezar kültürü, gelinlik kültürü, dini ritüeller) göstermiştir. Kültürel katmanlaşma aynı zamanda toplumsal değişimlerde eski kültürün devlet yönetimi tarz ve şekillerinin geleceğe taşınmasına yol açmıştır.

Bu nedenle Türk Boyları Pax Romana dönemindeki kamu uygulamalarını ciddi anlamda yerleşik düzene geçişte kullandılar. Bu vergi sisteminden, yönetim sürecine her boyutta ortaya çıktı ve evrimsel süreçte daha etkin ve adaptif bir hal aldı. Tarihsel diyalektikte anlaşılabileceği gibi bir ülkenin ayakta kalması ve yaşamını idame ettirmesi o coğrafyaya özgün bir yönetimi sağlaması ile mümkündür. Osmanlılar yerleşik Türk boyları arasında Doğu Roma imparatorluğuna en yakın sınırı olan ve en yakın ilişkilerde bulunan beylikte ve bu nedenle Bizans kamu yönetimi sistemini yakından gözlemlemişlerdi. Bu süreçte birçok yönetim tekniğini yönetimde devamlılık ilkesi kapsamında devraldılar. Fatih döneminde yer alan iktidarın tekliği için kardeş katlini vacip kılan uygulama bile yüzyıllardır Batıda uygulanan bir gelenektir.

Kuruluşundan itibaren Osmanlılar Roma İmparatorluğunun emperyal güç sınırlarına yakın bir bölgeyi (Merkez Avrupa hariç) kontrol altında tuttular. İlber Ortaylı bu dönemi bir Pax Ottomana olarak adlandırmakta bir sakınca görmez. Osmanlı millet düzeni devşirme kurumu aracılığı ile batılıların tanımı ile karışık bir salata (Bu konuda ABD'li bilim insanlarının ülkeleri için kullandığı mixed salad teriminin karşılığı olarak kullanılmıştır) şeklinde varlığını sürdürmüştür. İnsan yaşamı ve uygarlıkların ömrü arasındaki ilişkide görüleceği üzere Osmanlı için 18. Yüzyıl bir çöküş dönemidir ve artık tarih sahnesinden ayrılma süreci başlamıştır. Balkan savaşları ile yeni ulus devletler ortaya çıkmış Osmanlı imparatorluğu I. Dünya savaşından sonra kendisi ile birlikte Rusya ve Habsburgları da tarih sahnesinden alıp götürmüştür. İzleyen dönem, Dünya düzeninde ulus devletlerin dönemini pekiştirmesine rağmen büyüme ve bölüşüm temelli iktisadi düzende alternatif paradigmaları da ortaya çıkaracaktır. Devrimsel teknolojik gelişmeler, köleci toplumdan çalışan sınıfa geçiş ve yeni Dünyanın ABD'de kurulması eski Avrupa'da klasik iktisadi sistem sorgulamalarına yönelik sınıfsal tahlillere yol açmıştır.

İlk Dünya savaşının Avrupa'da Almanya merkezli güç sıkışmasını gidermemesi yeni bir siyasi patlamayla 2. Dünya savaşına neden olmuştur. Etkisi itibarı ile ilkinden daha yıkıcı olan bu savaş sonucunda hem Avrupa küresel gücünü yitirmiş ve hem de yeni güç olarak ABD ve SSCB ortaya çıkmıştır. Tarihin tekerrürü bu süreçte eskinin yeniye geçişi şeklinde ortaya çıkar. Yani Yeni Dünya ABD ile Anglo Sakson temelli süreci devam ettirirken, SSCB temelli düzen Doğu kültürel geçişini korporatif bir formda materyalist inanç şeklinde devam ettirmiştir. Soğuk savaş dönemi her ne kadar ekonomik sistem farklılığı temelinde incelense de ben bunun geleneksel Doğu,

Ortodoks, Asyatik yapı ile liberal Protestan, Yeni Dünya arasında olduğunu düşünmekteyim. Nitekim 1992 sonrası gelişmeler ve yeni Dünya paktları, güvenlik kurumları bunu pekiştirmektedir.

SSCB'nin geçici bir kırılması ve Huntington tezi çerçevesinde kenar sınır bölgelerde çatışmalar 1992 sonrasında geçici bir süre ABD temelli hegemon gücün yükselmesine yol açsa da kontrolsüz bir gücün kendine yönelik olası tahriplerini de gösterir. Böylelikle 1996 sonrasında Şanghay Paktı NATO'nun alternatifini de Doğu ekseninde yaratmıştır. Doğu Batı ekseninde yeni Dünya düzeni müdahaleci ve liberal ekonomik sistemlerin güvenlik ve savunma eksenli güç dengesinde oluşacaktır. Bu süreçte ekonomik güç dengesinin Asya'ya kayması da beklenmelidir.

Osmanlı'nın temelini oluşturan Türk boylarının Anadolu'ya akması her şeyden önce binlerce yıllık tarihi kültüre sahip bu topraklarda değişim yaratmıştır. Şöyle ki zamanın ruhu ve maddenin tabiatı itibarı ile bu bölgede yaşayan farklı etnik kökende, dinde ve dilde farklı milletlerden insanlar yeni gelenlerle birlikte Osmanlı imparatorluğunun harcını oluşturmuşlardır. Bu nedenle Asya ve Türk kökenli genetik havuz açısından Finlandiya ve Danimarka vatandaşları Türkiye'den daha aridir. Bu insanlar millet sistemi aracılığı ile güçlü bir devlet yapısında sorunsuz birlikte yaşarken imparatorluğun çöküş döneminde Fransız milliyetçiliği akımı ile ulus devletler kendi yaşam sahalarını ister hale gelmişlerdir. Dönemin padişahlarının yegâne çözümü Batıya yönelik kalkınma ve demokrasi temelli açılımlardır. Benzer açılımları Cumhuriyet rejiminin de 1923 yılı sonrasında yaptığını görerek ülkemizde uzun yıllardır, Avrupalılaşma, batılılaşma, kalkınma ve uygarlığın aynı ekseninde anlaşılması gerektiğini belirtmeliyiz.

17. Türk Devleti Türkiye Cumhuriyeti 1923 yılında Kurtuluş Savaşı sonrasında kuruldu. Destansı bir kahramanlığın ürünü olan bu devlet hâlihazırda Müslüman coğrafyasında tek demokratik rejimdir. Bugün bile ülke içinde bu abidevi başarının tam anlaşılmış olduğundan kuşkuluyum. En yalın haliyle anlatmak gerekirse topraklarının 3/2'sini yitirmiş bir coğrafyada, 18 yaşından itibaren Balkanlardan Trablusgarp, Suriye ve Arap ülkelerinde savaşmış bir gurup gözü pek tarafından kazanılmış bir zaferdir bu. Bu nedenle uzunca bir süre mazlum, koloniyel milletler için Türkiye bir model olarak algılanmış Müslüman devletlerde ve Güney Amerika'da antiemperyalist bir güç olarak görülmüştür.

3 Cumhuriyet ve Çok Partili Dönem

Cumhuriyetin Kurucu Babalarının önemli bir kısmı, doğup büyüdüleri vatan bildikleri yerlerin ülke toprakları dışında kalmasının acısını çekmiş kuşaklardı. Bu nedenle Türklük kavramının katalizör etkisine önemli ölçüde sarıldılar ve bu terimi dar epistemolojik anlamda kullanmak zorunda kaldılar. Türklük ulus kavramını, Batılı değerlerle birleştirerek kalkınma sağlamak amacı ile yaşamın tüm alanlarında modern giyim tarzından, Latin harfleri ile alfabeye ve çağdaş ekonomik sisteme Batı kurumsal araçlarını genç Türkiye Cumhuriyetine uyguladılar. Dolayısı ile yaşamsal öneme sahip sosyokültürel ve ekonomik alan çok kısa süre önce ülkemizde işgalci konumunda olan Avrupalı ülkelerin değer sistemlerine bırakıldı. Haklı gerekçelerle Kurtuluş Savaşı sürecinde demonize edilen Batı diğer yandan ülke içinde bir uygarlık ve kurtuluş reçetesi olarak ortaya kondu. Bu tür bir çözüm gerekli olsa da pratik yaşamda kültürel kodların değişimi daha çok içsel, tabandan gelen baskılarla yerleşik hale gelir ve kabul edilir. Bu durumda, çok kısa zamanda yapılan çok iyi niyetli uygulamalar, çeşitli toplumsal kademelerde çok farklı algılandı. Sosyal yaşamda önemli bir yer tutan dini kurumlardan, cemaat ve tarikatlar bu süreçte kurucu kadroların faaliyetlerine son vermesinden oldukça rahatsız oldular ve Cumhuriyet rejimi ve kurucu kadrolarını tamamen yanlış ve ters bir anlayış ile İslam karşıtı olarak algıladılar. Bu süreçte tek parti rejiminin biraz da Batıya yönelimli politikalarını Doğuyu ve kültürünü yerleşik alandan çıkarmaya yönelik kalkınma planları dini alanın siyasal alanda pasifize edilmesine yol açtı.

Türkiye'de gerçek anlamda demokratik rejime çok partili siyasi yaşam ile geçildiği savunulabilir. Ancak Atilla İlhan'ın 1950 sonrasının kurucu Cumhuriyete bir karşıdevrim olarak tanımlanmasını da rezervde tutmak isterim. 1950 sonrası iktidara gelen DP liberal ekonomik düzen kurgusunda muhafazakâr kökenlere de hitap eden bir partiydi. Bu siyasi partiyi daha da önemli kılan ise çok partili rejimin muhalefet ruhunu iktidara taşıması ile oluşan demokratik takas başarısı idi. Bu nedenle eğer müdahale olmasaydı yüksek olasılıkla aynı sistem içinde seçim vasıtası ile iktidarını kaybedebilirdi. Tek parti rejimlerinin muhalefet yoluğunda fren denge mekanizması içermemesi nedeniyle kaçınılmaz bir şekilde baskıcı ve zorlayıcı yönleri bulunur. Bu durum belki de resmi muhalefet olmaması nedeni ile kurucu CHP kadrolarını etkilemiştir. Seçimlerde kullanılan açık oy gizli tasnif yöntemi bu durumu daha da radikalleştirmektedir.

DP iktidarı Türkiye'yi milli güvenlik öncelikli nedenlerle Batı sistemine entegre etti. Bu durum geçmişteki kurumsal yapı ile yani Batı değerlerini uygarlaşma ve kalkınma eksenine algısı çerçevesinde kavramsallaştıran görüşle örtüşüyordu. Laik sistemin dozunda bir parça değişim yapılarak cemaatçi yapıya akışkanlık sağlayan bu durum, Türkiye'nin Düzeninde belirtildiği gibi kendini sol olarak adlandıran fakat buna rağmen toplumsal uygulamalarında dini alanda müdahalenin dozunu abartan (Bununla birlikte 1940'ların sonunda bu pozisyonda ciddi dönüşümler görülmektedir), sıkı bütçe politikası ve sınırlı kaynaklarla kalkınmaya öncelik vermesi nedeni ile de bireysel refahta istenilen düzeyde artış yapamayan, CHP'den kendini sağ olarak tanımlamakla birlikte daha

liberal ve özgürlükçü söylemleri olan DP'ye kaymaya yol açmıştır. Bu nedenle Batı'dan Doğu'ya ilk yürüyüşün bu dönemde başladığı söylenebilir.

Türkiye'de yeni bir düzen tesis etmekte bu dönemde bence temel darboğaz Doğu ekseninde bu yürüyüşe geçen yani kalkınma dinamiklerini Müslüman coğrafyada uygulamaya çalışan ilk örnek olmasıdır. Yani hızlı bir süreçte yeni bir nizam tesis ederken ekonomik, mali, hukuki alanda kalkınma ve uygarlaşmanın kalesi kabul edilen Batı normları bu kadim medeniyetin geçmiş Türk boylarının Doğu Roma'dan yaptıkları aktarım sürecinden çok daha hızlı implement edilmek zorunda kalmıştır. Özellikle soğuk savaş dönemi bu sürecin önemli derinliklerinden olmuştur. Çünkü kenar ülke olması nedeni ile coğrafi sınırlar itibari ile ve NATO üyeliği çerçevesinde ülkemiz iki güç bloğunun anarşi ve terör odaklı çatışmasının kaynağı olmuştur.

Ali Adnan Ertekin Menderes liderliğindeki DP, yaygın Batı ekonomik desteği, geçmiş dönem ekonomik rezervlerini rahatça kullanma ve ılımlı muhafazakârlık ile iktidarın ilk beş yılında önemli atılımlar yapmıştır. Yine de belirtilmelidir ki ekonomik büyüme hiçbir zaman çift haneli rakamlara çıkmamıştır. Bu süreçte NATO üyeliği önemli bir güvenlik argümanı olarak sunulmuştur. Ayrıca AB'nin kurucusu olan AET' ile ilişkiler başlatılmıştır. İktidarın ikinci beş yılı azalan Batı desteği sonucu zayıf ekonomik büyüme ile geçmiştir. ABD destekli sınıai kalkınma hamlelerinde ciddi anlamda tüketim malları yönelimli sanayinin desteklenmesi, ağır sanayiye teşvik etmeme yolunda telkinler, dönemin hükümetinde alternatif arayışlarına yol açmıştır. Bu durumda enerji, madencilik ve diğer sanayi yatırımlarında SSCB desteği öne sürülmüş ve bu yönde ilişkiler başlamıştır. Özellikle ABD eksenli dış yardım konularında yıkıcı etkilere sahip kur ayarlaması yapılması önerileri bu süreci hızlandırmıştır. İşte bu politika sapması Türkiye'nin Batı güvenlik şemsiyesi olan NATO'nun aslında üye ülkeler içindeki gelişmeleri de etkileme gücünü görmesine neden olmuştur. Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından böylece siyasete ilk müdahale bu yönelimin önünü kesmek amaçlı yapılmıştır. Darbe özü itibari ile laik ve sosyal demokrat yönetim tarzını getirmeyi amaçlamaktaydı. Böylece hem Batı ile ilişkilerde bir kopuş yaşanmayacak ve hem de Kemalist ideoloji (Atatürk kendi ismi ile anılan bir ideolojiyi tasvip eder miydi diye sormak isterim) çerçevesinde yönetim sol partilerle devam ettirilecekti. Belki de darbenin en olumlu çıktısı sonraki örnekleri ile karşılaştırıldığında son derece özgürlükçü ifadeler içeren yeni anayasa idi. Bu dönemde CHP yıllar sonra tekrar iktidar ile buluştu. 1965 seçimlerinde bu geçiş dönemi Adalet Partisinin seçim zaferi ile son buldu. Bu durum Cumhuriyet Halk Partisi danışmanı yazar Doğan Avcıoğlu tarafından ciddi bir araştırma süzgecinden geçirildi. Milliyetçi sol düşünceye sahip olan Avcıoğlu evrensel sol değerleri referans alan söylemlerin Türk seçmeninde çok karşılığının olmadığını ulusal söylemlerin daha etkili olduğunu ilk keşfedenlerdendi. Bu daha sonraları Bülent Ecevit tarafından ortanın solu, ulusalcı sol olarak işlenecek ve seçmen nezdinde bir karşılık bulacaktır.

AP iktidarları belirli dönemlerde CHP tarafından devralınmış 1977 yılı ise ortanın solu söylemi ile tarihteki en yüksek oy oranına ulaşmıştır. Yapısı itibari ile Türk solu içinde antiemperyalist söylemleri oldukça yüksek oranda barındırmaktadır. Uzun bir dönem AP ve MHP siyasi düzlemde küresel sistemle daha ılımlı geçinmişlerdir. 1974 yılındaki Kıbrıs savaşının Ecevit iktidarında yapıldığını unutmamak gerekir. ABD eksenli küresel sisteme bir başkaldırı olan bu hareket askeri ve ekonomik ambargo ile Batı tarafından etkisiz hale getirilmeye çalışılmıştır. Bağlantısızlar hareketi ve dönemin Libya lideri Muammer Kaddafi'nin yaptığı stratejik yardımlar uygulanan petrol ambargosunu delmede yardımcı olmuştur. Bu dönemde Türk sağı daha fazla Batı ile angaje olurken Türk solunun bahsettiğimiz çizgide bulunması aslında solu törpülemeye yönelik yeni bir askeri darbenin de yolunu çizmekteydi. Nitekim 1977 sonrasında kaotik bir ortamda gerçekleşen terör eylemleri her nasılsa 12 Eylül 1980 askeri müdahalesi sonucu bıçakla kesilmiş gibi ortadan kalktı (Bu dönemde ABD Başkanına söylenen Our boys emrin nereden geldiğini açıkça gösterir).

1970'lerin sonlarından itibaren yakın coğrafyada yapılan darbelerde Türkiye ekseninde ortaya çıkan siyasi üstmetin bir öncekinde olduğu gibi yoğun bir Atatürkçü söylemi içeriyordu. Türk ordusunun Atatürkçü düşünce ile her zaman birlik halinde olduğu kanısı günümüze kadar gelmiş olsa da bu söylemi bir gizlenme aracı olarak kullanan kesimler her zaman mevcuttu. Nitekim 1980 sonrasında Türk İslam sentezi, yoğunluklu bir resmi ideoloji olarak gündeme geldi. Bu söylem kitlelerin dini alanda serbestisini artırarak izleyen dönemde muhafazakârlık dozu yüksek siyasi hareketleri de güçlendirdi. Türkiye yönetim sistemi bu dönemde laik Batılı yönetim yapısını korumakla birlikte bu Türk İslam sentezi ideolojisi ile kitlelere ulaştırıldı. Böylelikle Batı değerlerine yönetim sistemi bağlı kalırken, İslami kesimde bir güçlenme yarattı. İlginç olan durum liberal 24 Ocak kararlarının uygulanmasının, küresel finansal sisteme entegrasyonun başlamasının ve ithal ikameci ekonomi politikasından ihracata dayalı ekonomik sisteme geçilmesinin hep bu dönemde gerçekleşmesiydi.

Kurdıkları montaj sanayisi nedeni Batı ile ilişkileri bulunan ve be belirli bir birikime sahip seçkin İstanbül sermayesi bu dönemden itibaren Anadolu aslanları olarak adlandırılan muhafazakâr İslamcı sermayesinin ilk hamleleri ile karşılaştı. Yurtdışı entegrasyonun artması ülke içi tasarruf yetersizliğinin dış borçlanma ile sağlanmasını daha da arttırdı ve yüksek faiz düşük kur denkleminde ekonomik krizlerin de başlamasına yol açtı. Diyalektik gereği her ekonomik kriz sosyal yapıda da bir değişime yol açtı. Kurucu ideolojik önderleri, demokrasinin kesintiye uğradığı 1980 öncesinde MSP ve MHP'ye tek hanelik oy oranları getirebilirken ve Kürt milliyetçileri CHP ve diğer sol partiler içinde yer bulabilirken 1994 ekonomik krizi, bu kesimlerin oy oranını arttırdı. MSP kurucuları Refah Partisi adıyla bu seçimlerde merkez sağ partileri eriterek oy oranlarında önemli kazanım elde ettiler. Bu dönemde Türk sağının özellikle büyük şehirlerde kitlelerin mobilizasyonunda etkisini

yitirmesinin, Yeşil kuşak projesi kapsamında kotarılan siyasi gurupların RP yanında yer almasının ve ekonomik alanda bu partinin devlet müdahaleciliğini savunmaktan liberal söyleme geçişinin bunda etkisi vardı. Bu satırların yazarı 1990'ların başında çeşitli İslami grupların Beyazıt meydanında kendilerinden 20 yıl önce devrimci grupların giydiği kıyafetler (Bere, yeşil parka ve postal) ve benzer formda siyasi eylem yapmalarını antiemperyalist solun siyasi islamla yumuşatılarak form değiştirmesi olarak yorumlamıştır. Merkez sağ her ne kadar bir müddet daha iktidarda dirense de, bir askeri karışma ve 2001 ekonomik krizi sonrasında, siyasi alanı yeni bir siyasi oluşum olan AKP'ye bıraktı. Bu Avcıoğlu'nun yıllar önce sözünü ettiği Doğu'ya yönelmenin bir göstergesiydi. Bununla birlikte bu yönelimin ekonomik tabanı korporatist olmaması, yoğun ekonomik liberalizm içermesi ve ABD merkezli küresel finansal sistemle yakın ilişkileri nedeniyle izaha muhtaçtı. İktidarın ilk yıllarında (küresel sistemde kabul görmek gayesiyle) AB ile uzun yıllar sonra üyelik müzakerelerinin başlatılması bile Milli Görüş çizgisinden kesin bir kırılmanın göstergesiydi. Halen ülkemiz dominant İslami söylemin yoğunluğuna rağmen enerji ve finans alanında, Batı sermayesi ekseninde ABD ve İsrail ile yakın ilişkiler içinde bulunmaktadır. Bu durum özellikle ekonomik alanda Türk siyaset yapısının farklı siyasi partilere rağmen benzer bir yapıda olduğunu savunan Mete Tuncay'ı haklı çıkarmaktadır. Türk siyasetinde pozitivizmden ziyade dogmatizmin geçerli olduğunu savunan yazar bunu vahiyçi anlayış ve kültürel kuraklığa bağlamaktadır. 2002 sonrasında siyasi atmosferde ulusalcı solun kalkınma dinamiklerini yansıtan yeni siyasi oluşumlar ortaya çıksa da toplumsal alanda çok fazla karşılık bulmadı. Bununla birlikte Sina Akşin'in çalışmalarında belirttiği bu oluşumlar özellikle düşünsel düzlemde zenginliği nedeni bir değer olarak anılmalıdır.

Muhafazakâr demokrat olarak sınıflandırılan bu siyasi oluşum geçmişteki merkez sağ partiler ANAP, DYP ile Milli Görüşçü RP ve FP'nin oy tabanları üzerinde yükselirken ekonomik sahada liberal politikalar izlemiştir. Bu nedenle Cihan Tuğal bu siyasi partinin dinamiklerini Gramschinin Pasif Devrim teorisi ile çözümlemektedir. Yani en basit anlatımla eski düzeni yıkarak yeni bir düzen yaratma amacıyla ortaya çıkan bu siyasi oluşum eski düzenin liberal ekonomi politikası başta olmak üzere temel dayanaklarını tutarak kendi iktidarlarını meşrulaştırmıştır. İstanbul'un Sultanbeyli ilçesinde yaptığı saha araştırmasına dayanan bu çalışma 1990'ların RP dönemi ile 2002 sonrası AKP döneminin karşılaştırmasını içermektedir. Bu süreçte yüzeydeki muhafazakâr İslami söylemin koyu tonlarda olması uygulanan politikalarından olumsuz etkilenen kesim ve katmanların eleştirilerini sistem üzerinden verili diğer hedeflere kaydırmalarına yol açmıştır. Bu yaratılan suni krizler veya düşmanlar olabilir. Tuğal'ın bu önermesi bir model çöküşü ile sonlanmayı savunur. Bununla birlikte bu teorik çerçeve bazı konularda açıklanmaya muhtaçtır. Örneğin Türkiye belirli aralıklarla askeri darbelere maruz kalmıştır. Bu demokrasi kültürünün zayıf olmasına yol açmıştır. Bu nedenle kesintisiz bir sivil rejime olumlu bakılmalıdır. Din devlet ilişkileri batıda tamamı ile ayrılmış ve laiklik bunun üzerinden tanımlanmış iken Osmanlıdan beri İslam devlet aracıdır. Bu araç dün Şeyhülislam tarafından yürütülürken bugün Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. Tüm bunların üstünde ülkemiz sınai alanda kalkınma sürecinde (hatta Yunanistan, Bulgaristan vb. AB ülkelerinden daha ilerde) bulunmaktadır. Dış ticaretinin yarısı AB ile ve Dünya finans sistemine entegre olmuştur. Halen pek çok Avrupa Birliği ülkesinden daha yüksek ekonomik büyüme hızına sahiptir. Tüm bu nedenlerle çöküş temelli öngörülerin değerlendirilmesinde dikkatli yaklaşmak gerekir.

4 Gelecek Yüzyıl

Türkiye şüphesiz günümüz Dünya ekonomik sisteminin temeli olan liberal ekonomik düzeni kuruluş döneminden itibaren benimsemiştir. 1923 sonrasında Batı Bloğu içinde yer almasının temel gereği de bu olarak düşünülebilir. Ayrıca SSCB modelinin Dünya düzeninden ayrılması, Üçüncü Dünyanın korporatizm ve dağıtımcı modellerini uygulayan İran ve diğer ülkelerin sistemden izole edilmiş olması ve Çin modeli gibi bir modeli geliştirememiş olmamız da bunun temel nedenleridir. Bu durum, güvenlik alanında NATO, siyasi ve ekonomi stabilite için AB'nin kurumsal olarak araçsallaştırılmasına yol açmış ve bu kurumların ülke içi çeşitli alanlarda etkili olmasına yol açarak milli politika bağımsızlığını etkilemiştir.

Doğan Avcıoğlu Batılılaşma ve Düzene Yabancılaşma adlı eserinde yıllar önce bu dilemmaya dikkat çekmiştir. Günümüzde siyasi islam muhazakarlıkla liberalizmin kaynaşmasıyla bu soruna geçici çözüm getirmiştir. Bununla birlikte Arap baharı süreci benzer kombinasyonları yapan baskıcı rejimlerin sonucunu da ortaya çıkarmıştır. Bu durum demokratik temellerin esas alınması gereğini ortaya çıkarmaktadır.

Türkiye geleceği Batı içinde ve dışında çeşitli alternatif kalkınma paradigmalarına gebedir. Bunları sırası ile değerlendirelim.

a. AB içinde bir Türkiye

Türkiye Avrupa Birliği ile uzun yolculuğunda farklı bir Avrupa, kimliği yaratılmasına yol açarak tan üye olacak ve işbirliğini arttıracaktır. Ama eğer bir gün Türkiye Avrupa Birliği üyesi olursa bu ya farklı bir Avrupa Birliği ya da farklı bir Türkiye olacaktır. Bu durum Avcıoğlu'nun Batıya yürüyen adamının AB'nin çok vitesli bir konuma gelmesi nedeni ile yeni Doğu Avrupa liderliğini de Türkiye'ye yükleyebilir. Batının doğusunun en gelişmiş olan Türkiye entegrasyon içinde güvenlik ve ekonomi alanında böylece etki alanını arttırabilir. Ayrıca Batının Doğuya açılan penceresi işlevini de yerine getirir. Önemli enerji koridorları Türkiye üzerinden Avrupa Birliği ülkelerine ulaşmaktadır bu nedenle Kıta Avrupası enerji güvenliği konusunda Türkiye'nin istikrarına muhtaçtır. Ülkemiz bir

tampon mekanizması görerek özellikle istikrarsız Asya ülkelerinden Avrupa'ya geçişleri önleme misyonu da üstlenecektir. İki tarafın da kazanımına dayanan bu durum Nedim Gürsel'in tabiriyle Yaşlı Avrupa'ya genç damat olarak Türkiye'yi getirerek bir gençlik aşısı uygulayacaktır. Bu ayrıca NATO şemsiyesine paralel bir güvenlik sistemi kurmak isteyen Avrupa ülkelerine yeni güvenlik ve savunma sisteminin kurulmasında bir omurga yaratacaktır. Dış ticaretimizin yüksek oranda Avrupa ülkeleri ile yapılması, ülkemizde Avrupa bölgesinden yüksek oranlı Doğrudan yabancı sermaye yatırımları dikkate alındığında bu entegrasyonun Milli Gelir düzeyi, istihdam oranı üzerinde önemli pozitif etkisi olacağı aşîkârdır.

b. Avrasya Paktı üyesi Türkiye

1996 yılında kurulan Şangay Ekonomik Organizasyonu zaman sürecinde ekonomik birlikten güvenlik boyutunu öne çıkartan birlik haline evrilmiştir. Bu durum üye ülkelerin Rusya Federasyonu başta olmak üzere eski coğrafi sınırlarına yönelik siyasi etkilerini attırmıştır. Böylece Türkiye'nin Azerbaycan ile yarattığı iki devlet tek millet mottosu eski Türk coğrafyasına uygulanabilir. Ayrıca askeri strateji uzmanlarının belirttiği gibi Dünya merkezi kalpak (hearthland) bu bölgede bulunmaktadır. 1000 yıl önce gelinen topraklarda yeni bir entegrasyon dil, kültür ve din birlikteliği çerçevesinde mümkün olsa da Rusya ile birlikte küresel platformda işbirliği her zaman bazı sürprizlere gebe olma sonucu da getirebilir. Batı savunma bloğu NATO üyesi Türkiye'nin bir anda bu bloktan diğerine geçmesi bir küresel fay hattı kırığından ziyade bir deprem etkisi de gösterebilir. Ayrıca bu pakta dâhil ülkeler demokratik kültür ve ekonomik refah seviyesi bakımından Batı bloğundan geri kalmış olsalar da Dünyanın ekonomik çekim merkezi Çin merkezli Asya ülkeleri olma yolundadır.

c. İslam Birliği ve D8 Gurubu

Necmettin Erbakan'ın uzun dönem öne sürdüğü ve Milli Görüş olarak teorisini çizdiği bu yaklaşım hiçbir dönem Türkiye'de çok taraftar bulmamıştır. Son 15 yılda iktidarda bulunan AKP hükümeti için bile ekonomik temelli dış ilişkilerde diğer angajmanların gerisinde kalan bu birlik, Müslüman ülkelerin de kendi içlerinde ayrılıkları sebebi ile kadük olmuştur. Bununla birlikte önemli enerji kaynakları bulunan ve sanılanın aksine uzun dönem yetecek rezervlere sahip bu ülkeler önemli ölçüde finans kapitallerini Batı ülkelerinde tutmaktadırlar. Bu nedenle ülkemiz yatırımlara ayıracak tasarruf yetersizliğini bu ülkelerden akacak sermaye yatırımları ile giderebilir. Bu projeksiyonu destekleyecek önermeleri George Friedman Gelecek Yüzyıl isimli eserinde 2050 yılına yönelik bir harita çerçevesinde sunmaktadır. Neo Osmanlı akımın da etkilendiği bu harita eski Osmanlı coğrafyasında Türk İslam etkisini göstermektedir.

Bu önermelerin her biri Türkiye Cumhuriyeti siyasi ve ekonomik etki alanı coğrafyasının farklı olası hegemen güçler çerçevesinde geleceğe yönelik olası genişlemesini göstermektedir. Bu olası gelişmelerde yönetimin başarısı bu olası stratejiler arasında ülke çıkarına uygun politika bileşenlerini ülke çıkarlarına uygun harmanlayarak gerçekleştirmektir. Ülkelerin dış ilişkilerde dost veya düşmanları yoktur, çıkarları vardır. Doğan Avcıoğlu, İdris Küçükömer ve Mete Tuncay gibi diyalektik birikime sahip yazarlar, özellikle 1980 öncesi kültürel açıdan verimli ortamda yaratılan düşünce ikliminde ekonomik kalkınmanın sosyal dinamiklerini tarihsel süreçte tartışmışlardır. Bu yazarlardan Avcıoğlu ve Küçükömer milliyetçi ve devrimci yaklaşımla kalkınma önerileri yapmışlardır. Mete Tuncay özellikle AKP iktidarına yönelik görüşlerinde Türkiye sağının siyasi alanda yerini araştırmıştır. Bu konuda şahsi eleştirim müesses nizamı eleştirerek iktidara gelen şu anki hükümetin halen pek çok seçimden başarılı çıkmasına rağmen zaman sürecinde kendine yönelik yeni bir nizam yaratırken aynı yanlışlara düşme riskidir. Bu durum milliyetçi muhafazakâr söylemlerin İslami temelini kof ve zayıf hale getirmekte ve dinin araçsallaştırılması ekonomik alandaki kırılmalardan etkilenmesine yol açmaktadır.

Kaynakça

- Akşin Sina, Yakın Tarihimizi Sorgulamak, Arkadaş yayınevi, Ankara,2011
- Akurgal Ekrem, Anadolu Uygarlıkları, Phoenix Yayınları, Ankara,2015
- Avcıoğlu Doğan, Türkiye'nin Düzeni, Dün Bugün Yarın, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul,2016
- Bora Tanıl Can Kemal, Devlet ve Kuzgun, İletişim yayınları, 2007
- Gürsel Nedim, Türkiye Yaşlı Avrupa'ya Genç Damat, Doğan Kitap,2009
- Heywood Andrew, Siyasi İdeolojiler, (çeviren Hüsamettin İnaç), Adres Yayınları, Ankara, 2014
- İslamoğlu Huricihan, Neden Avrupa Tarihi, İletişim yayınları, İstanbul,1997
- Kahraman Hasan Bülent, Postmodernite ile modernite arasında Türkiye, Agora kitaplığı, İstanbul,2007
- Kaleağası Bahadır, Avrupa Galaksisinde Türkiye Yıldızı, Doğan Kitap, İstanbul,2006
- Küçükömer İdris, Halk Demokrasi İstiyor mu, Profil Yayıncılık, İstanbul,2013
- Ortaylı İlber, Türkiye'nin Yakın Tarihi, Timaş Yayınları, İstanbul,2010
- Ortaylı İlber, Osmanlı'yı 'Yeniden Keşfetmek, Timaş yayınları, İstanbul, 2006
- Özbudun Ergun, Otoriter Rejimler, Seçimsel Demokrasiler ve Türkiye, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,2011

- Passig David, 2050, Koton kitap, 2010
- Sayılın Aclan, Türkiye’de Sol Hareketler, Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2009
- Tuğal Cihan, Pasif Devrim İslami Muhalefetin Düzenle Bütünleşmesi, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul,2011
- Tuncay Mete, Bilineceği Bilmek, Alan Yayıncılık,1983
- Yavuz Hakan (Ed.), Ak Parti, Kitap yayınevi, 2010